

Kartelové dohody

„Kartelové dohody patří mezi nejzávažnější způsob narušení pravidel hospodářské soutěže“

1. Z rozhovoru redaktora Jiřího Štěpánka s předsedou antimonopolního úřadu Josefem Bednářem (Doprava a silnice 9/2002, 2.9.2002)

Můžete popsat obecné fungování kartelové dohody?

Kartelové dohody patří mezi nejzávažnější delikty, nejzávažnější způsob narušení hospodářské soutěže. Hospodářská soutěž je vlastně interakce, neboli boj mezi podnikateli o lepší výsluní na trhu, o zvýšení poptávky ze strany spotřebitelů a o realizaci maximalizace zisků. A samozřejmě někdy podnikatelé neuniknou pokušení, aby místo tohoto tvrdého soupeření si ulehčili život a nahradí toto soupeření formou vzájemné dohody, kde vyloučí tuto soutěž s cílem, aby zvýšili cenu a samozřejmě na to doplatí spotřebitel. Nejenom ve zvýšené okamžité ceně, ale z hlediska dlouhodobého i v kvalitě zboží, protože každá kartelová dohoda vede k poklesu inovačního tlaku, vede ke zhoršení kvality zboží, k zúžení sortimentu a z dlouhodobého hlediska i k snížení konkurence schopnosti jak jednotlivých podnikatelů, tak i celého odvětví, což může mít za následek i zvýšení nezaměstnanosti. Čili ze společenského hlediska jsou kartelové dohody nejzávažnějším protisoutěžním deliktem.

Tyto kartelové dohody jsou většinou nadnárodní záležitostí. Jaké má váš úřad postavení z mezinárodního hlediska?

V celém světě sílí tendence odhalování kartelových dohod, hledají se i nové formy jejich postihu a likvidace, aby kartely přestaly fungovat. To je důvod proč se kontrolní úřady všech členských zemí EU ale i ostatního vyspělého světa zabývají otázkou jak účinněji odhalovat kartelové dohody. I český úřad jako sedmý na světě přijal tzv. leniency program, který by měl vést k tomuto cíli. (Vedle zástupců EU, Kanady, USA a Izraele je tam i Česká republika). Velké možnosti nabízí spolupráce v rámci International Competition Network. Tato síť má nyní více jak 60 členů. Je propojena přes internet, existuje on-line komunikace, vyměňujeme si nejenom nejrůznější názory, ale i informace z probíhajícího šetření, hledají se společné nástroje v posuzování takových případů jako jsou kartelové dohody, ale i například posuzování fúzí.

Jak je tato spolupráce účinná?

Samozřejmě boj proti kartelovým dohodám je dosti krkolomný a složitý, naráží na celou řadu problémů zejména právních a nejsložitější otázkou je zajištění obchodního tajemství. Protože každý stát má v rámci právní jistoty určitá opatření, která je nutno respektovat. Informace, které jsou předmětem obchodního tajemství není možné poskytovat soutěžním úřadům v zahraničí. Musí se zachovávat mlčenlivost o těchto informacích, to je právě ten největší problém. Samozřejmě že se hledají nástroje i účinná spolupráce při vedení správního řízení. Aby například experti z jiných zemí měli možnost vstoupit do správního řízení a pomáhat při

zajišťování důkazů. Velmi účinná spolupráce existuje mezi Evropskou komisí a ministerstvem spravedlnosti a federální obchodní komisí USA. Další smlouvy existují mezi Kanadou, Austrálií, Novým Zélandem, určité pokusy jsou u severských zemí. Mezi Švédskem, Norskem, Finskem. Takže se hledají způsoby jak lépe získávat důkazy o kartelových dohodách, poněvadž představitelé nadnárodních společností se často neschází jen v zemích svého sídla, ale například na ostrovech v tichomoří, v hotelích, velmi časté případy jsou, kdy neexistují žádné listinné důkazy. Úřad využívá při dokazování obdobných metod jako soudy, a tudíž často jsou důkazy o kartelových dohodách nepřímé (výsledky svědků, záznamy v poznámkových denících, počítačích atd.). Účinné mezinárodní spolupráci může napomoci již zmíněný leniency program. Spočívá v tom, že jakýkoliv soutěžitel, podnikatel, který se stal členem kartelové dohody, má možnost předat veškeré informace a důkazy úřadu, a podle jejich váhy a důležitosti a podle okamžiku, kdy tyto informace sdělil úřadu může docílit až plného odpuštění, plného zproštění, případné sankce. Takže je to nástroj, který nemá vést k tomu, aby nějaký podnikatel podával informace na svého konkurenta, ale cílem je odstranění fungování těchto kartelových dohod vzhledem k jejich nebezpečnému společenskému dopadu. Někdy je kartelová dohoda kazajkou pro podnikatele. Tento způsob je pomocnou rukou pro ně. Pokud přinese rozhodné důkazy, může být zproštěn viny a nemusí dostat žádnou sankci. Dalšími nástroji je zdokonalování určitých vyšetřovacích metod zajišťování důkazů na místě, kontrol prováděných nejenom v podnicích, ale i v soukromých bytech apod.

Vrat' me se do ČR. Jak pomáhá v boji proti kartelům nový zákon z loňského roku?

Nový zákon o ochraně hospodářské soutěže vypracovaný úřadem přináší celou řadu nových účinnějších nástrojů pro odhalování kartelových dohod a připravujeme další nástroje, které by měly zefektivnit tuto činnost. Hledáme i způsoby spolupráce s orgány činnými v trestním řízení, policií atd. Zde jsou však určité zákonné překážky pro náš úřad, abychom plně mohli využít těchto služeb. Provádíme i určité předem neohlášené akce, kdy přijdeme do firmy a zajišťujeme nejrůznější informace, zdroje, důkazy tak, aby tyto nemohly být předem zničeny.

V konkrétním případě možných kartelových dohod mezi významnými producenty pohonných hmot se jedná většinou o mocné zahraniční společnosti, takže je o to těžší jim něco dokázat a jejich nezákonnou činnost odhalit. Máte šanci a možnosti proti těmto společnostem jít?

Tak samozřejmě je to velice komplikovaná otázka, budeme-li hovořit úzce o trhu pohonných hmot, tak v této souvislosti připomínám existenci organizace OPEC, která určuje produkci ropy a tím nepřímo stanovuje cenu na světových trzích. To je vlastně legální nadnárodní kartel, který ovlivňuje velmi negativně fungování soutěže. Takže i prostředí z hlediska nastavení určitých parametrů a kritérií férové soutěže je velmi komplikované. Samozřejmě výslednou cenu benzínu a nafty ovlivňuje cena ropy na burse v Rotterdamu, neboli cena vstupní suroviny. Dále je tato cena ovlivněna často i kursem české koruny a samozřejmě v neposlední řadě ovlivňuje cenu i zákonodárný sbor stanovením spotřební daně. To jsou objektivní faktory, které ovlivňují a pak jsou faktory subjektivní, to jsou určité snahy podnikatelů, které mohou usilovat o snížení vzájemné soupeřivosti, odstranění fungování soutěže a hledání nelegálních nástrojů k dosažení maximálního zisku. O tom je v současné době vedeno řízení, které zatím nebylo ukončeno.

Můžete uvést případ, který se v poslední době povedlo vašemu úřadu odhalit?

Máme v naší historii řadu úspěšně odhalených případů, zmínil bych klasický, již starší případ, který se týká dopravy. Bylo to v začátcích činnosti úřadu a jednalo se o dohodu mezi majiteli

autoškol. Našemu úřadu se podařilo zajistit přímo písemný důkaz o kartelové dohodě, byl to přímo školní případ, který se asi mnohokrát opakovat nebude.

Jste přesvědčen, že výše sankcí je dostatečná, aby postihla i mocné a bohaté společnosti?

Trendem je zvyšování těchto sankcí právě proto, že sankce hraje dvojí roli – preventivní a represivní. Může se vysledovat, že postupně se výše sankcí neustále zvyšuje. Ale pro nás je cílem, aby ke kartelům nedocházelo a pokud k nim dochází, tak aby byly co nejrychleji odstraněny. Renomovaným velkým společnostem často je nepříjemný samotný fakt, že soutěžní úřad zahájil šetření či správní řízení. Každá společnost usiluje o své dobré jméno.

2. Šetření kartelových dohod v minulosti

Dohody mezi soutěžiteli, rozhodnutí jejich sdružení a jednání soutěžitelů ve vzájemné shodě, které vedou nebo **mohou vést k narušení hospodářské soutěže, jsou zakázané a neplatné**, pokud zákon o ochraně hospodářské soutěže 143/2001 nebo zvláštní zákon nestanoví jinak, nebo pokud Úřad pro ochranu hospodářské soutěže nepovolí svým rozhodnutím nebo vyhláškou z tohoto zákazu výjimku. Dohody soutěžitelů, kteří působí na stejné úrovni trhu zboží, jsou **horizontálními dohodami**. Dohody soutěžitelů, kteří působí na různých úrovních trhu zboží, jsou **vertikálními dohodami**. Za horizontální dohody se považují i smíšené dohody soutěžitelů, kteří působí současně na téže horizontální úrovni i na různé vertikální úrovni trhu zboží; v pochybnostech se má za to, že se jedná o horizontální dohodu.

V roce 2000 bylo např. prováděno šetření ohledně dohody o dodržování cen pro další prodej firmy **Miele, spol.s r.o.** Úřad zahájil správní řízení na základě vyhodnocení podkladových materiálů, které zajistil v rámci průzkumu smluvních vztahů mezi distributory a prodejci tzv. bílé techniky (pračky, sušičky, ledničky, myčky, mikrovlnné trouby apod.). Společnost **MIELE, spol. s r. o.** tím, že v **obchodních dohodách** uzavíraných na období jednoho kalendářního roku v letech 1999 – 2000 s kupujícími – maloobchodními prodejci, **zavázala kupující prodávat jí dodávané elektrospotřebiče značky MIELE za maloobchodní prodejní ceny jí stanovené** porušila ustanovení § 3 odst. 1 zákona, neboť výše uvedená ustanovení obchodních dohod jsou **zakázanými a neplatnými dohodami o přímém určení ceny pro konečného spotřebitele** a tyto mohly vést k narušení hospodářské soutěže na **trhu domácích elektrospotřebičů** (tzv. bílé techniky) v České republice. Úřad zakázal účastníku řízení vynucování plnění cenových dohod, obsažených v obchodních dohodách a za porušení zákona uložil společnosti MIELE, spol. s r. o. **pokutu ve výši 200 000 Kč. Současně bylo účastníku řízení uloženo navrhnout kupujícím – maloobchodním prodejcům – do 60 dnů ode dne nabytí právní moci rozhodnutí nové znění obchodní dohody na rok 2000, případně návrh dodatku ke stávající obchodní dohodě v takovém znění, aby v obchodní dohodě pro rok 2000 nebyl obsažen závazek kupujících prodávat elektrospotřebiče zn. MIELE za maloobchodní ceny stanovené účastníkem řízení.**

V roce 2001 Úřad zaznamenal zvýšený počet případů zavazování maloobchodních prodejců k dodržování doporučených cen v rámci obchodních sítí. Z vybraných případů lze uvést

dohodu o ceně mezi dodavatelem léčivého přípravku Lipostat a velkoobchodním distributorem léčivých přípravků a nebo dohody o přímém určení ceny zboží pro prodej maloobchodním odběratelům uzavřené mezi společnostmi Gillette Czech, s.r.o. a velkoobchodními prodejci.

Společnost **GILLETTE CZECH, s.r.o.** uzavřela ve smlouvách uzavíraných v roce 1998 a 1999 s velkoobchodními prodejci - odběrateli zboží značky Gillette (včetně zboží značky Astra), Oral-B a Duracel dohodu, dle níž se **odběratelé zavazovali dodržovat doporučené ceny pro maloobchodní prodejce** podle ceníku společnosti Gillette Czech, s.r.o. Tuto dohodu kvalifikoval Úřad jako zakázanou a neplatnou dohodu o přímém určení ceny zboží pro prodej maloobchodním odběratelům ve smyslu § 3 odst. 2 písm. a) zákona o ochraně hospodářské soutěže, která v letech 1998 a 1999 vedla k narušení hospodářské soutěže na trhu výrobků pro mokré holení, na trhu prostředků pro mechanické čištění chrupu a na trhu kosmetických přípravků před, při a po holení. Za porušení zákazu uvedeného v § 3 odst. 1 zákona uložil úřad společnosti GILLETTE CZECH, s.r.o. pokutu ve výši **800 000,- Kč**.

3. Aktuality z roku 2002

ÚOHS ve svém druhostupňovém rozhodnutí uložil pokutu ve výši **půl milionu korun společnosti RIGIPS** a potvrdil tak své prvostupňové rozhodnutí z dubna roku 2001. Společnost RIGIPS se provinila tím, že v letech 1998-2001 uzavřela s distributory svých výrobků zakázané a neplatné dohody o nepřímém určení ceny pro prodej konečnému spotřebiteli. „**Tyto dohody narušily hospodářskou soutěž na trhu sádrokartonových desek v České republice. Společnosti RIGIPS bylo proto ze strany úřadu nařízeno vypracovat dodatky k těmto smlouvám, které zakázané dohody již obsahovat nebudou,**“ uvedl předseda antimonopolního úřadu Josef Bednář.

Úřad dále ve svém druhoinstančním rozhodnutí ze dne 7. srpna 2002 uložil pokutu ve výši **250 tisíc korun společnosti VARI, a.s.** Společnost jednala od 1. února 2000 do 7.8. téhož roku v rozporu se zákonem o ochraně hospodářské soutěže tím, že uzavírala zakázané dohody na trhu jednonápravových malotraktorů a na trhu strojů pro úpravu travnatých ploch v České republice.

3.1 Šetření na trhu pohonných hmot

Úřad pro ochranu hospodářské soutěže ukončil šetření **v oblasti distribuce pohonných hmot.** Úřad vydal **4. září 2002** prvoinstanční rozhodnutí, kterým zakázal zjištěnou aplikaci sladování cen a zároveň uložil pokutu, která v celkové výši dosahuje řádově **několik set milionů korun. Jedná se o nejvyšší pokutu v historii úřadu.**

„Šetření bylo dlouhodobé, poměrně složité, tak jak bývá u kartelových dohod zvykem. Objektivnímu posouzení tohoto cenového problému věnoval úřad velké úsilí a čas, aniž by měl jakoukoliv podporu od jiného státního orgánu,“ uvedl předseda Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže Josef Bednář.

Účastníci řízení podali proti rozhodnutí úřadu rozklad.

4. Rozhovor s předsedou ÚOHS Josefem Bednářem, na téma slad'ování cen prodejců pohonných hmot

MF Dnes, 14. září 2002, redaktorka Pavla Nováková

Praha - Předseda antimonopolního úřadu Josef Bednář říká, že cenová dohoda prodejců pohonných hmot trvala podle zjištění jeho podřízených celý rok. Úřadu se dosud nikdy nepodařilo prokázat, že by se benzinky domlouvaly na cenách a poškozovaly spotřebitele. Má nyní úřad tak pádné důkazy, že se odhodlal pokutovat šestici podezřelých firem historicky nejvyšší pokutou?

Jaké důkazy máte k té kartelové dohodě, kterou podle vás loni uzavřeli prodejci?

Tak podrobné informace nyní nemohu dát. Obecně platí, že zajištění přímých důkazů kartelových dohod bývá ojedinělé. Jeden z prvních kartelů, který jsme dokázali, byl mezi autoškoly. Měl skutečně písemnou formu. Kdykoliv jsme se pak zabývali kartely, nikdy nebyla přímým důkazem písemná dohoda.

Věříte, že tento kartel mezi prodejci benzínu prokážete?

Od toho jsou tu přezkumná řízení, aby prokázala, zda důkazy jsou dostačující. Nemohu hovořit o závěru nyní.

Firmy, kterým jste dali pokutu, argumentují, že se jen vzájemně pozorují a přizpůsobují, ale že nejde o dohodu. Pokud by to tak bylo, asi to postihnout nelze, že?

Jeden nepostižitelný postup je. Říká se mu paralelní jednání. Vyskytuje se na trzích, kde je subjekt s dominantní pozicí a malý hráč nemůže nikdy ovlivnit chování ostatních. Pak se toleruje to, že ti slabší podřizují ceny silnějšímu.

Tak to však v Česku není...

Ne. Podle našeho zjištění žádný dominantní subjekt v oblasti maloobchodního prodeje benzínu není.

Oni tvrdí, že lokálně ano a že všichni se přizpůsobují tomu, kdo je na daném území nejsilnější...

Rozhodující je, kdo cenu hmot stanovuje. Čerpadlář na stanici, nebo distribuční firma z centrály?

A kdo tedy?

Na základě analýz z minula a informací v médiích jsou ceny stanoveny centrálou.

Jaké dopady měla dohoda na lidi?

Součástí rozhodnutí je analýza dopadů na občana a od ní byla odvozena výše pokuty. Konkrétnější být nyní nemohu.

Jak dlouho kartel určoval ceny?

Šetření se týkalo roku 2001, čili po dobu tohoto roku. Jestli to bylo přesně jedenáct nebo dvanáct měsíců, nevím.

Kolikrát jste benzinky šetřili a kdy jste naposledy kartel prokázali?

Trhy, které mají velký dopad na občany, sledujeme pořád. Toto bylo druhé správní řízení vedené v této věci. První bylo v roce 1996.

Tehdy padlo podezření, že se účastníci kartelu scházeli v kanceláři u ministra průmyslu Dlouhého...

Ano, součástí řízení bylo zjišťování informací týkajících se této schůzky. Kartelová dohoda tehdy nebyla prokázána, protože jeden z klíčových svědků opustil území republiky. Kartely jsou šetřeny jinými metodami, než mají orgány činné v trestním řízení. Buď se nám přímo podaří zajistit písemná dohoda aktérů, nebo seženeme nepřímé důkazy, jako výslechy svědků, ekonomické analýzy.

Jsou nyní ta zjištění závažnější, než když jste kartel šetřili v roce 1996?

Do prvoinstančního řízení nevstupuji. Pokud bude podán rozklad, a to dosud nebyl, pak bude dělán rozbor, zda důkazy ve spise nasvědčují a prokazují porušení zákona.

Je polehčující okolností, kdyby někdo z účastníků kartelu spolupracoval s úřadem a přiznal se?

Ano.

A je pak posuzován mírněji?

Ano, je možné pak přistoupit ke snížení sankce, nebo dokonce k odpuštění. Záleží na tom, v jaké fázi a jaké informace poskytnete. Když například upozorní na kartel, o kterém úřad ještě neví, může mu být sankce úplně odpuštěna. Smyslem není žalovat, ale nabourat kartel. My chceme, aby kartely co nejdříve přestaly fungovat.

Použil nyní váš úřad právě tento postup?

Ne.

Pokuta by do budoucna měla ochránit spotřebitele. Co když si ji firmy zakalkulují do cen benzinu?

Ze zákona o regulovaných cenách vyplývá, že podnikatel si sankci nesmí převést do ceny. Ceny benzinů ale regulované nejsou. Přesto, když se takto jeden z nich zachová, pak to znamená, že má dominantní postavení. My bychom se pak začali zajímat, zda ho nezneužívá. Pokud by to udělalo více z nich, pak se můžeme zase zajímat, zda nejde o koordinované jednání. Pak toto může postihnout i finanční úřad.

Rozhodnutí udělit více než třísetmilionovou pokutu nenese váš podpis, proč?

Jde o prvoinstanční rozhodnutí výkonného odboru a podepisuje jej ředitel. Proti jakémukoliv rozhodnutí lze podat rozklad k předsedovi a já podepíši až konečné rozhodnutí.

Kolikrát se mohou odvolat?

Mohou se odvolat ke mně, kdy v konečné fázi rozhodnu po konzultaci s komisí. Proti tomu je možné podat žalobu k vrchnímu soudu.

Upozornění: Uzávěrka tohoto čísla informačního listu je říjen 2002.

**Téma dohod narušujících soutěž je detailněji rozpracováno na stranách 22-51 publikace
ZÁKON O OCHRANĚ HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE. KOMENTÁŘ A PŘEDPISY
SOUVISÍCÍ autorského kolektivu pod vedením předsedy ÚOHS Josefa Bednáře, kterou
vydalo na podzim roku 2002 nakladatelství Linde.**